

VIOLÈNCIA VERS LES DONES.

Article publicat a L'Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Beatriu Masià Masià. 2007

http://www.icps.cat/fitxa_terme.asp?tema=4&codi=52

Per entendre què és i com intervenir sobre la violència vers les dones en l'àmbit local és necessari conèixer la definició bàsica del que és la violència. Entenem per violència les accions, intencions, disseny d'estratègies per aconseguir la dominació, subordinació i derrota de l'altra/e i imposar les pròpies idees. I entenem per violència contra les dones l'intent organitzat i estructurat des dels diferents àmbits del poder per tal de constrènyer la llibertat de les dones i mantenir-les en un estatus de subordinació. La violència vers les dones, en tant que fenomen històric i universal no és pot entendre sinó és en el marc d'una estructura ideològica que pren com a paradigma de referència el sistema patriarcal; és així que la violència contra les dones representa una definició de com actua el poder patriarcal, en tan que construeix un ordre social i simbòlic al voltant de "l'home" com a mesura i referent.

Així mateix, s'han utilitzat diversos termes per fer referència a aquest fenomen. El concepte **violència masclista** va ser un concepte utilitzat pel moviment feminista a l'Estat espanyol als anys 70-80, en els que es denunciava la permissivitat social i legal d'aquesta violència. "Cal que les dones joves se n'adonin de que si són agredides és perquè són dones i perquè existeix una opressió patriarcal que a les dones des que són recent nascudes fins que són velletes de 100 anys"¹. A Catalunya, la comissió contra les agressions a les dones va elaborar diferents estratègies de lluita contra la "violència masclista" per referir-se a aquelles agressions que molts homes exercien i exerceixen contra les dones per tal d'expressar el seu domini i fer possible a aquest poder. El masclisme aplega accions i creences que s'expressen també amb l'homofòbia, el militarisme i el racisme, entre d'altres. Així mateix, Fina Birulés ha parlat de la violència masclista com al conjunt estratègies simbòliques i reals "de mantenir un control físic i social, contra el cos de les dones i els seus moviments" (F. Birules, 2004, p. 29).

D'altra banda, la **violència sexista** és la que s'exerceix contra les dones pel fet de la seva diferència sexual; segons M. Rivera, "*se refiere directamete al cuerpo; al hecho de que, por azar, la gente nazcamos en un cuerpo sexuado: un cuerpo que llamamos femenino, un cuerpo que llamamos masculino*"² (1994, p. 81). En aquest cas, la forma d'anomenar la violència explicita el caràcter discriminatori, diferenciador, d'aquesta forma de violència que es basa en la diferència sexual.

El terme més utilitzat en la normativa és el de **violència de gènere**: "qualsevol acte de violència basada en el gènere que té com a resultat, o és probable que tingui com a resultat, uns danys o patiments físics, sexuals o psicològics per a les dones, incloent-hi les amenaces dels esmentats actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant a la vida pública com a la privada. D'aquesta manera, la violència contra les dones inclou, però no es limita, a les manifestacions següents:

-La violència física, sexual o psicològica dintre de la família, incloent-hi els cops, l'abús sexual de les nenes a la llar, la violència relacionada amb el dot, la violació marital, la mutilació genital i altres pràctiques tradicionals perjudicials per a les dones, la violència causada pel cònjuge i la violència relacionada amb l'explotació.

-La violència física, sexual o psicològica a la comunitat, incloent-hi la violació, l'abús sexual, l'assetjament sexual i la intimidació en l'àmbit laboral, a les institucions educatives i en qualsevol altre lloc, el tràfic de dones i la prostitució forçada.

-La violència física, sexual o psicològica comesa o permesa per l'Estat, sigui on sigui"³.

Tal i com ho expressa Jorge Corsi, *"cuando hablamos de violència de género, nos referimos a todas las formas mediante las cuales se intenta perpetuar el sistema de jerarquías impuesto por la cultura patriarcal. Como vemos se trata de una violencia estructural que se dirige hacia las mujeres con el objeto de mantener o incrementar su subordinación al género masculino hegemónico. Esta violencia se expresa a través de conductas y actitudes basadas en un sistema de creencias sexista y heterocentrista, que tiende a acentuar las diferencias apoyadas en los estereotipos de género, conservando las estructuras de dominio que se derivan de ellos"* (J. Corsi, 2003, p. 18)⁴. Així mateix, Corsi apunta que la **violència domèstica** fa referència a un tipus de violència de gènere que s'exerceix majoritàriament en l'espai privat, l'àmbit i espai domèstic, no únicament a les relacions en el sí de la llar, sinó també les relacions de parella, d'exparella, etc.

Finalment cal apuntar que una de les formes de violència és la violència simbòlica: "la violencia simbólica implica una construcción desvalorizadora de la otra persona, colocarla dentro de una categoría estigmatizada y negarle la posibilidad de expresar o hacer valer las propias intenciones" (Juliano, 2004: 68)⁵.

Actualment la multiplicitat de denominacions que hem descrit ha provocat força debats en l'àmbit teòric. El debat resta obert entre els conceptes de violència masculista, violència de gènere, violència sexista, tant pel que fa al propi significat com a les intervencions que se'n deriven: la correspondència entre violència de gènere i violència familiar pot reduir els significats de la mateixa, a la vegada que pot deixar de banda les altres formes de violència i per tan la intervenció en les mateixes. Una de les qüestions a debat és la relacionada amb el fet que en l'anomenada violència de gènere no queda suficientment clar qui es l'actor d'aquesta violència i qui n'és receptora; en aquest sentit la Llei Estatal contra "la violencia de género"⁶ sí especifica que és l'home qui exerceix la violència, però a la vegada només es refereix a les accions violentes que exerceix en les relacions de parella, familiars, i o domèstiques, quedant fora les altres formes de violència de gènere.

D'altra banda, i en relació a les orientacions que han de prendre ens privats o públics sobre aquesta qüestió, els debats són múltiples i es poden emmarcar en la concepció general d'aquesta problemàtica a nivell, legal, social, psicològic i de mitjans de comunicació, en relació als orígens i causes d'aquesta violència, i al tractament (jurídic, psicològic, social) dels homes que exerceixen la violència, a la vegada que sobre els models d'intervenció (prevenció, atenció, recuperació i reparació) de les dones que la pateixen. Un dels punts centrals en aquest debat, es centra en les dones que passen per situacions de violència, i està relacionat amb l'elecció entre la promoció d'enfocaments estrictament psicològics, relacionats amb les patologies, o bé les mirades multidisciplinars, ecològiques, que contempen diferents factors en els que s'interrelacionen els elements, socials, culturals, e individuals.

Un altre dels debats actuals al voltant de l'atenció i recuperació de les dones que han patit d'aquest tipus de violència és el que té a veure amb la seva gestió, i té l'origen en el fet que les administracions s'han fet càrrec de forma integral d'aquesta problemàtica de forma segurament massa tardana. Així doncs, la qüestió rau sobre el paper que han de tenir els diferents serveis d'atenció a les dones, així com la prioritat a l'hora de la seva gestió per part dels grups i associacions de dones que s'han especialitzat en

l'atenció, i que han mostrat la seva autoritat i professionalitat en els dits serveis a les dones. En aquest marc cal apuntar que el rol creixent de l'administració no hauria de minvar la qualitat i la integralitat de l'atenció a aquestes dones, ni "asfixiar" el ric teixit social que s'ha consolidat al seu voltant. Cal tenir en compte que aquest debat enllaça amb la qüestió de l'anomenada victimització secundària provocada per les institucions. Aquest terme ha estat fet servir per descriure el dany que se li pot ocasionar a una dona que patint, o havent patit una situació de violència, demana ajut als diferents serveis de la xarxa, social, jurídica, de salut, no rep la resposta adequada a la seva situació, ja que podem comprovar com el nombre de contactes fallits viscuts per les dones en el seu "pelegrinatge" en la demanda d'ajut reforça la casualitat de la violència domèstica⁷.

L'esfera local com espai per a la intervenció sobre la violència vers les dones

Les administracions que de forma més pionera van iniciar la intervenció pública sobre la violència vers les dones són les administracions locals. Avui dia, la tendència és (de vegades més a la teoria que a la pràctica concreta) a realitzar polítiques per l'atenció i prevenció de la violència vers les dones, és a dir a dissenyar polítiques locals que inclouen, en els objectius i pressupostos, línies d'intervenció específiques en la problemàtica de la violència de gènere. Alguns dels instruments més utilitzats en aquest tipus de polítiques són:

- Servei d'atenció a les dones maltractades: serveis locals d'assessorament legal, social, suport terapèutic a dones que són víctimes de violència de gènere a la família.
- Acolliment d'urgència: respostes locals en format de recursos residencials, per situacions en que les dones i les filles i fills, han de marxar del domicili per amenaces, agressions, o situacions de risc causades pel marit i o parella, i que necessiten allotjament.
- Treball en xarxa: establiment d'estratègies de relació, cooperació, i suport entre professionals i agents socials, amb l'objectiu de garantir el dret de les dones a una bona atenció i recuperació, tot i evitant la victimització secundària⁸.
- Protocols d'intervenció: acords, entre institucions i agents socials, per tal de garantir una atenció coordinada i eficaç a les dones que estan en situació de violència, tot definint les competències respectives. De l'establiment d'un protocol es pot definir un circuit d'atenció.

Però una atenció integral ha d'incloure també el procés de recuperació. Aquest és el procés personal realitzat per una dona que ha viscut un procés d'abús, i que li ha de permetre restaurar aquells àmbits (salut psicofísica, laboral, econòmic, social) danyats per la situació de violència. Aquest procés requereix d'un acompanyament i suport terapèutic, realitzat per una o un professional especialitzat i no té un temps determinat⁹. La intervenció pública en aquest àmbit supera les competències municipals i, si bé els ajuntaments han d'estar plenament compromesos amb el treball en xarxa i en una lògica d'intervenció multinivell, també cal remarcar que és necessària la intervenció de les administracions autonòmica i central per dotar i organitzar els recursos necessaris perquè aquesta sigui possible.

Notes

1. Eix violeta. Catalunya: *Xornadas feministas contra a violència machista*. Santiago de Compostela, decembro de 1988, p. 420.

2. RIVERA, M. Milagros: *Nombrar el mundo en femenino. Pensamiento de mujeres i teoria feminista*. Barcelona, Icaria, 1981.
3. V Fòrum d'ONG Pequin 95: *Conferència Mundial de les Nacions Unides sobre les dones, per la igualtat el desenvolupament i la pau*. Barcelona, Institut Català de la Dona, 1995.
4. CORSI, J.: *Maltrato y abuso en el ámbito domestico*. Buenos Aires, Paidós, 2003.
5. JULIANO, D.: *Excluidas y marginales. Feminismos*. Madrid, Cátedra, 2004.
6. Llei Orgànica 1/2004 de 28 de desembre de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.
7. CARMONA, Ll.; CHAVARRIAS, A.; FOISSINE, L.; GARCIA, M.; MASIÀ, B.; VILLAR, C.: *"Vincula't. Materials per treballar amb dones maltractades"*. Barcelona, Diputació de Barcelona, Oficina Tècnica del Pla d'Igualtat, 2000.
8. (VV. AA.) CARDENAS, M.; CARMONA, Ll.; GONZALEZ, M.; PÉREZ, Silvia; ROSSINÉS, M.: *"Sumant esforços". Procés de treball en l'atenció i prevenció de la violència vers les dones al Vallès Oriental*. Consell Comarcal del Vallès Oriental, 2005.
9. Definició del procés de recuperació elaborat per les professionals de l'equip d'intervenció de Tamaia. Associació de dones contra la violència familiar.

Referència Bibliogràfica:

MASIÀ, Beatriu: "Violència vers les dones" a BODELÓN, E.; DE LA FUENTE, M. (coords.): *Diccionari - Mapa de Recursos Dona i Àmbit Local*, Pub. Electrònica, Projecte CIP, ICPS, Barcelona 2007. <http://www.icps.cat/diccionari.asp>

Institut de Ciències Polítiques i Socials

© ICPS - Mallorca, 244, pral. 08008 Barcelona - Tel. 93 487 10 76
